

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УХВАЛЕНО

Вченою радою Білоцерківського
національного аграрного
університету
Протокол № 2
від «26» березня 2024 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор Білоцерківського
національного аграрного
університету, професор
Олена ШУСТ
«26» березня 2024 року

Наказ ректора
№ 60/10 «26» березня 2024 р.

ПОЛОЖЕННЯ
ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПРОТИДІЇ
БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) У БІЛОЦЕРКІВСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Відповідно до статті 4 Закону України «Про вищу освіту», кожен має право на якісну та доступну вищу освіту. Це право гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Важливою умовою реалізації права на якісну та доступну вищу освіту, поряд із матеріально-технічною, організаційною, навчальною, науково-методичною, науково-дослідною та ін., є соціально-психологічна складова освітнього процесу. У контексті протидії насильству, будь-яким формам дискримінації, цькування, актуальною є проблема створення позитивного соціально-психологічного клімату, в якому всі суб'єкти освітнього процесу мають право на захист честі, гідності, свободи міркувань.

1.2. Основною метою запобігання та протидії булінгу є створення безпечного освітнього середовища на основі реалізації заходів із захисту психологічного здоров'я, соціального благополуччя всіх його учасників освітнього процесу в Білоцерківському національному аграрному університеті (далі – Університет), а також недопущення толерантного ставлення до будь-яких проявів булінгу (цькування) серед здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, співробітників інших структурних підрозділів.

Положення щодо застосування заходів із протидії булінгу (цькування) у Білоцерківському національному аграрному університеті (далі – Положення) є документом, що регламентує організацію роботи із запобігання та протидії булінгу в закладі освіти та визначає основні заходи для створення в ньому безпечного освітнього середовища.

1.3. Основним завданням Положення є виявлення випадків і визначення механізмів реагування на різні форми булінгу (цькування) у закладі освіти. Дія Положення поширюється на всіх суб'єктів освітнього процесу, у т.ч. осіб, які перебувають з Університетом у трудових чи інших договірних відносинах, можуть безпосередньо взаємодіяти з уразливими особами у ході виконання трудових обов'язків чи в межах інших угод з Університетом.

1.4. Нормативною базою для розроблення Положення в Університеті є документи загальнодержавного та внутрішнього рівня. Документ розроблено на основі Конституції України, норм законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», інших законодавчих актів України, що регламентують соціальні відносини та заходи з протидії адміністративних порушень, а також Етичного кодексу університетської спільноти Університету, Статуту Університету, Колективного договору, інших нормативних актів Університету, з урахуванням Порядків реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646.

1.5. Терміни, використані у Положенні, вживаються у таких значеннях:

- *булінг (цькування)* – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

- *кривдник (булер)* – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

- *потерпілий (жертва булінгу)* – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

- *спостерігачі* – свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

- *сторони булінгу (цькування)* – безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про освіту», «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

1.6. Суб'єктами реагування разі виявлення випадку булінгу (цькування) в Університеті (далі – суб'єкти реагування) визнаються:

- служба освітнього омбудсмена;
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- органи місцевого самоврядування;
- керівники та інші працівники Університету, факультетів, інших структурних підрозділів;
- науково-дослідна лабораторія психології розвитку особистості, Комісія Університету з питань етики та академічної доброчесності;
- територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України;
- батьки, рідні.

У межах визначених для суб'єктів реагування функцій і повноважень здійснюються заходи щодо протидії булінгу (цькуванню) в Університеті та за його межами, якщо вони стосуються учасників освітнього процесу, визначених п. 1.3. цього Положення.

1.7. Керівні, науково-педагогічні, інші працівники закладу освіти в разі виявлення фактів булінгу (цькування), зобов'язані:

- вжити невідкладних заходів для припинення небезпечного впливу;
- за потреби надати психологічну, домедичну допомогу, викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- звернутись (за потреби) до територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України чи відповідних служб (органів місцевого самоврядування), центрів.

2. БУЛІНГ (ЦЬКУВАННЯ) ТА ЙОГО ОЗНАКИ

2.1. До булінгу (цькування) належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні Університету, на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, у тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

2.2. Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) дій;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

2.3. Діяння, які мають ознаки булінгу (цькування):

- умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;
- словесні образи, погрози, в тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;
- будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;
- будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання,

щипання, шмагання, кусання, завдання ударів;

- інші правопорушення насильницького характеру.

2.4. Типові форми булінгу:

- *фізична* – умисні поштовхи, удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень, різного виду знуцання, образливі жести або дії, пошкодження особистих речей та інші дії з майном (крадіжка, грабіж, ховання особистих речей жертви), фізичні приниження та ін.;

- *сексуальна*, як підвид фізичної, що означає дії сексуального характеру;

- *психологічна* – насильство, пов'язане з дією на психіку, що завдає психологічного травмування шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість жертви.

До цієї форми можна віднести:

а) *вербальна* (словесні образи чи поширення образливих чуток, бойкот та ігнорування, залякування, використання агресивних жестів та інтонацій голосу, систематичні кепкування збудь-якого приводу тощо;

б) *кібербулінг* (спосіб знуцання з використанням електронних засобів комунікації, який включає приниження та цькування за допомогою телефонів, смарт-гаджетів, Інтернету, соціальних мереж).

2.5. Проявами, які можуть бути підставами для підозри в настанні випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу, є:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала чи неврівноважена поведінка;

- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;

- різка зміна звичної поведінки, уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;

- відлюдкуватість, уникнення спілкування;

- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;

- занижена самооцінка, наявність почуття провини;

- поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;

- демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;

- схильність до пропуску навчальних занять і колективних заходів, що відрізняється від попередньої поведінки;

- відмова відвідувати заклад освіти з посиланням на погане самопочуття;

- депресивні стани;

- автоагресія (самоушкодження), суїцидальні прояви, а також намагання приховати травми та обставини їх отримання;

- ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кваліть тощо);

- скарги на біль та (або) погане самопочуття, пошкодження чи зникнення особистих речей, вимагання особистих речей, їжі, грошей, жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;

- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знуцань, сексуального (інтимного) змісту;

- наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

3. ПОДАННЯ ЗАЯВ АБО ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

3.1. Учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно інших учасників освітнього процесу, або про який отримали достовірну інформацію, ректора Університету, декана факультету, інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в Університеті

(п.1.6.). У виявленні фактів булінгу (цькування) та заходах щодо їх запобігання як спостерігачі випадку булінгу (цькування) можуть брати участь органи студентського самоврядування Університету, факультетів.

3.2. У випадку виявлення фактів булінгу (цькування) заяви або повідомлення про випадок (підозру щодо його вчинення) приймає керівництво Університету (ректор, проректор) чи факультету (декан, його заступник). Повідомлення про факт може бути як в усній, так і письмовій формі, у тому числі – із застосуванням засобів електронної комунікації. При цьому слід керуватися правилами знімання людей для подальшого оприлюднення фото-, відеоматеріалу, регламентованими статтею 307 Цивільного кодексу України.

3.3. Дії керівництва Університету, факультетів у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- встановлює достовірність факту в межах компетенцій;
- невідкладно, упродовж однієї доби, повідомляє відповідні територіальний орган, центр, службу, інший підрозділ про дії щодо особи, яка стала стороною булінгу (цькування) з метою оцінки потреб сторін булінгу (цькування), забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;
- за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- ініціює (за потреби) скликання засідання Комісії з питань етики та академічної доброчесності Університету (далі – Комісія) для розгляду випадку булінгу (цькування) упродовж трьох робочих днів із дня отримання заяви.

3.4. У межах своїх компетенцій розглядом випадку булінгу (цькування) в Університеті за наявності заяви потерпілої особи займається Комісія, яка діє як колегіальний експертно-консультативний орган. Порядок розгляду питань, склад і структура, повноваження Комісії визначені Положенням про Комісію з питань етики та академічної доброчесності у Білоцерківському національному аграрному університеті.

4. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ) В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

4.1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Університеті, на факультетах, в інших структурних підрозділах є системною, спрямованою на:

- виявлення булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення;
- визначення дієвих заходів, способів і методів вирішення ситуацій булінгу (цькування) та/або усунення потенційних ризиків його виникнення.
- реалізацію необхідних заходів щодо запобігання виникненню булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення.

4.2. Системна діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) базується на принципах участі учасників освітнього процесу в прийнятті рішень відповідно до положень законодавства та нормативних документів Університету, зокрема:

- дотримання етичних норм діяльності представників університетської спільноти; толерантності, партнерства та підтримки між усіма учасниками освітнього процесу (Етичний кодекс університетської спільноти БНАУ);
- відсутності дискримінації за будь-якими ознаками; ненасильницької поведінки в міжособистісних стосунках; гендерної рівності (*Положення «Про академічну доброчесність у Білоцерківському національному аграрному університеті»*);
- студентоцентрованого підходу в освітньому процесі (*Положення «Про освітній процес у Білоцерківському національному аграрному університеті»*).

4.3. Завданнями діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) є:

- підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);

- формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;
- створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає соціальну, емоційно-психологічну, фізичну безпеку учасників освітнього процесу;
- визначення причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти.

4.4. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Університеті, його структурних підрозділах визначається *Планом заходів із протидії булінгу (цькуванню)* (далі – План), який щорічно затверджується ректором Університету на навчальний рік (до його початку).

План заходів розробляється та затверджується керівником закладу освіти, у тому числі з урахуванням пропозицій:

- Національної поліції України;
- центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я (Міністерства охорони здоров'я);
- головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику (Міністерства юстиції);
- центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

4.5. Заплановані заходи мають бути спрямовані на задоволення потреб учасників освітнього процесу у створенні безпечного освітнього середовища та їх заохочення до активного сприяння запобігання булінгу (цькуванню). Планування відповідних заходів здійснюється за результатами моніторингу стану освітнього середовища в Університеті.

Формат запланованих заходів: бесіди, індивідуально-групові консультації, гостьові лекції, круглі столи, тренінги, спільні перегляди та обговорення матеріалів медіа, інші організаційні форми.

Розроблення Плану забезпечує відділ навчально-методичної та виховної роботи у співпраці з відділом забезпечення якості освіти Університету.

4.6. До заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в Університеті, також належать заходи превентивного та організаційно-контрольного характеру, з-поміж яких:

- організація належних заходів безпеки відповідно до законодавства (пост охорони, пропускна система, відеоспостереження за місцями загального користування тощо);
- організація безпечного користування мережею Інтернет під час освітнього процесу;
- організація та проведення виховних заходів в Університеті та на факультетах, в академічних групах щодо розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом, медіаграмотності та критичного мислення здобувачів освіти;
- підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) тощо;
- формування у закладі освіти культури етичних взаємостосунків, що ґрунтується на нетерпимості до будь-яких форм насильства та дискримінації, в тому числі булінгу (цькування).

4.7. Необхідні заходи виховного впливу до сторін булінгу (цькування) визначає керівництво Університету, факультетів відповідно до заяв чи повідомлень про випадок булінгу (цькування). Заходи виховного впливу реалізуються науково-педагогічними працівниками Університету (викладачами, наставниками академічних груп, працівниками науково-дослідної лабораторії психології розвитку особистості Університету), іншими суб'єктами реагування у межах повноважень, передбачених законодавством та цим Положенням.

5. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ФУНКЦІЇ РОБОТИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ

5.1. З метою створення безпечного освітнього середовища в Університеті має бути

запроваджений комплексний підхід у сфері запобігання та протидії проявам булінгу (цькування). У ньому можна відзначити основні напрями: управлінський і просвітницький.

5.1.1. Управлінський напрям – на основі аналізу ситуації щодо безпечності освітнього середовища в Університеті, на факультетах розроблення правил поведінки, алгоритмів дій, Плану заходів і здійснення моніторингу його реалізації тощо.

Управлінський напрям реалізується керівництвом закладу освіти та факультетів і може містити такі заходи:

- перевірку приміщень з метою виявлення місць, які потенційно можуть бути небезпечними та сприятливими для вчинення булінгу (цькування), та організацію належних заходів безпеки (пост охорони, пропускний режим, спостереження за місцями загального користування і технічними приміщеннями);

- організацію заходів практичного характеру, спрямованих на формування стійкого переконання в учасників освітнього процесу щодо неприпустимості булінгу (цькування) в міжособистісних стосунках. Формат заходів визначений п. 4.5. цього Положення;

- проведення регулярного моніторингу безпечності та комфортності закладу освіти та освітнього середовища шляхом опитування, анкетування та вжиття відповідних заходів реагування.

5.1.2. Просвітницький напрям системна робота з інформування, роз'яснення з метою попередження випадків булінгу (цькування) в міжособистісних стосунках, формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Реалізується за участі науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, інших учасників освітнього процесу. В основі системної роботи – принципи дотримання прав людини, толерантної поведінки, недискримінації, співробітництва та взаємоповаги. Передбачає також оприлюднення на сайті, дошках оголошень для всіх працівників закладу освіти відповідних правил поведінки у закладі освіти, заходів із запобігання та протидії булінгу (цькуванню), порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

Залучення громадських, молодіжних організацій, представників служб у справах дітей та молоді, Національної поліції України (ювенальна превенція) дає можливість урізноманітнити таку роботу.

5.2. Основними функціями із протидії булінгу є:

- діагностична – соціальне і психологічне вивчення здобувачів вищої освіти, груп і колективів, визначення причин, що ускладнюють особистісний розвиток, навчання та взаємини у колективі;

- корекційна – здійснення психолого-педагогічних заходів із метою подолання різних форм девіантної поведінки;

- реабілітаційна – надання психолого-педагогічної і соціальної допомоги здобувачам освіти, які перебувають у кризовій життєвій ситуації, з метою адаптації їх до умов навчання в Університеті та соціального середовища;

- профілактична – своєчасне попередження відхилень у міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям в освітньому процесі;

- психологічна просвіта – підвищення психологічної культури всіх учасників освітнього процесу – здобувачів вищої освіти, викладачів, співробітників Університету.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

6.1. Відповідальність за вчинення булінгу (цькування) визначена *ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення*:

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, –тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною 1 цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

6.2. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

7. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Положення набирає чинності з моменту схвалення його вченою радою Університету та вводиться в дію наказом ректора Університету.

7.2. Це Положення набирає чинності з моменту введення його в дію наказом ректора Університету, якщо інше не передбачається тим же наказом.

7.3. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться за рішенням вченої ради Університету, за поданням проректора з освітньої, виховної та міжнародної затверджується його нова редакція або дія Положення скасовується, та вводиться в дію наказом ректора й оприлюднюється на сайті Університету.

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності Тетяна ДИМАНЬ

Проректор з наукової та інноваційної діяльності Ольга ВАРЧЕНКО

Начальник відділу навчально-методичної та виховної роботи Вікторія ЗУБЧЕНКО

Начальник відділу забезпечення якості освіти Олена ДЕМ'ЯНЕНКО

Начальник юридичного відділу Ярослав ЯЦЮК